

NOVI(JI) KVOTATIVI U RAZGOVORNOM DISKURSU SAVREMENOG SRPSKOG JEZIKA

Apstrakt: Rad¹ se bavi novi(ji)m oblicima za uvođenje prenesenog govora u razgovornom diskursu savremenog srpskog jezika – kvotativima biti u fazonu, biti iz fazona, (biti) fazon, biti u stilu i (biti) kao. Kvotativi se analiziraju iz perspektive sintakse, semantike, pragmatike i stilistike, na korpusu primera pisane, elektronske komunikacije. Cilj istraživanja je da opiše strukturne karakteristike kvotativa, ali, pre svega, situacije u kojima se ovi oblici koriste prilikom komunikacije. U radu se tvrdi da se, poput ekvivalentnih kvotativa u engleskom jeziku, ovi oblici nalaze na nejasnoj granici uvođenja sadržaja za koji se ne može utvrditi da li je realizovan ili pak konstrukcija govornika koji taj sadržaj prenosi.

Ključne reči: kvotativi, prenošenje govora, citiranje, konstruisani govor, konstruisani dijalog, razgovorni diskurs, elektronska komunikacija, u fazonu, iz fazona, fazon, u stilu, kao

1. Uvod

Osim glagola koji pripadaju kategoriji verba dicendi, a koji se tradicionalno koriste za uvođenje prenesenog govora, u neformalnom, razgovornom diskursu, sve više su u upotrebi novi(ji) oblici, kao što su kvotativi *biti u fazonu, biti iz fazona, (biti) fazon, biti u stilu i (biti) kao*. Cilj rada je da ispita strukturne odlike ovih kvotativa, ali, pre svega, u kojim se situacijama koriste – da li je u pitanju verno prenošenje realizovanog, odnosno izgovorenog sadržaja ili se ovi kvotativi prevashodno upotrebljavaju za uvođenje sadržaja koji je delom ili u celini konstruisan, ili za koji se, kao što je to slučaj sa upotrebom engleskih kvotativa istog tipa, ne može sa sigurnošću utvrditi da li je realizovan ili ne. Rad takođe daje i kratak osvrt na vezu kvotativa sa evidencijalnošću i epistemičkim stavom, kao i na preključivanje kodova prilikom citiranja, i na sve češću upotrebu nejezičkih elemenata u pisanoj komunikaciji putem interneta i SMS poruka.

*bjelogric.a@gmail.com

¹ Rad je nastao u okviru projekta Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije 178014 – *Dinamika struktura savremenog srpskog jezika*

2. Korpus

Veći deo primera u radu potiče iz korpusa elektronske komunikacije u savremenom srpskom jeziku.² Pod elektronskom komunikacijom podrazumeva se komunikacija putem SMS poruka, elektronske pošte (*e-mail*), i različitih onlajn programa za komunikaciju (*Google Talk/Hangouts, Skype, Facebook Messenger, Viber* i dr.). Odabir pisane komunikacije napravljen je imajući u vidu stav da su usmena i pisana komunikacija dva aspekta diskursa koji se međusobno preklapaju (Tanen 2013:99).

Najstariji govornik rođen je 1985, a najmlađi 1992. godine. Osmoro govornika je ženskog pola, a petoro muškog. Svi govornici su ili u statusu studenta ili apsolventa, ili su završili osnovne studije. Četvoro je završilo i master studije, a dvoje su trenutno studenti doktorskih studija. Većina govornika je sa društveno-humanističkih i umetničkih fakulteta, a jedan govornik je završio fakultet tehničkog usmerenja. Svi govornici su studirali u Beogradu, a petoro njih je iz istog grada, dok je ostalih osmoro iz različitih gradova u Srbiji.

Ostatak primera preuzet je iz različitih elektronskih izvora, poput foruma za diskusiju i društvenih mreža, ali ima i izvora koji pripadaju publicistici, u kojima se autori ili intervjuisani govornici koriste razgovornim stilom.

Primeri su dati u izvornom obliku – slovne i pravopisne greške, nedostatak interpunkcije i dijakritičkih znakova, i ostala odstupanja od standardne varijante savremenog srpskog jezika nisu korigovani. Sve intervencije autorke rada na primerima nalaze se u uglastim zagradama. Kvotativi u primerima su podebljani, dok se citirani sadržaj nalazi u kurzivu.

3. Osnovni tipovi prenošenja govora

Prenošenje tuđeg govora može se, ukratko, definisati, kao „uključenje tuđih riječi u autorski diskurs ili tekst, čije je rezultat sintaksička konstrukcija sa tuđim govorom“ (Kovačević 2012:15) i, prema osnovnoj podeli, pravi se razlika između *upravnog* ili *direktnog govora* (1) i *neupravnog* ili *indirektnog govora* (2).

(1) **Mina je rekla:** „*Nešto mi nije dobro.*“

(2) **Mina je rekla** *da joj nešto nije dobro.*

*Upravni (direktni) govor*³, tradicionalno gledano, predstavlja prenošenje iskaza nekog govornika od reči do reči, odnosno bez ikakvih modifikacija govor-

² Autorka rada se ovom prilikom zahvaljuje Anđeli Dubljević što je primerima iz sopstvene arhive elektronske komunikacije doprinela proširenju korpusa.

³ Ova vrsta govora se u literaturi takođe naziva i *direktni citat* (eng. *direct quotation*), *direktni diskurs* (eng. *direct discourse*) i *oratio recta*.

nika koji taj iskaz prenosi. Kako ističe Miloš Kovačević (2012:15-16), struktura upravnog govora je binarna i sastoji se od 1) govora lika („neautora“) ili izvornog govornika (eng. *source speaker*), koji predstavlja njen smisaoni centar, i 2) govora autora ili trenutnog govornika (eng. *current speaker*), čiji je zadatak da preneseni iskaz uvede u tekst ili diskurs.⁴ Govor koji uvodi preneseni iskaz naziva se *autorskom didaskalijom* (Kovačević 2012), u čijem se središtu nalazi *kvotativ* (eng. *quotative*)⁵ čiji su prototipični eksponenti glagoli koji spadaju u kategoriju *verba dicendi* (Kovačević 2012:16, Buhštaler 2014:34). Preneseni iskaz je, u srpskom jeziku, u formi samostalne (proste, nezavisnosložene ili zavisnosložene rečenice) komunkativne rečenice, koja se, u pisanom obliku, odvaja znacima navoda ili crtom, pod uslovom da se govornik koji prenosi iskaz pridržava pravopisnih pravila. Budući da se u upravnom govoru iskaz prenosi iz perspektive njegovog izvornog govornika, deiktička i vremenska perspektiva ostaju nepromenjene (Kovačević 2012:16, Buhštaler 2014:56), što doprinosi neposrednosti i živopisnosti pripovedanja (Tanen 1986:311), te je, po rečima Izabel Buhštaler, citiranje „posebno učinkovito pripovedačko sredstvo, jer omogućava naratoru da podari glas protagonistima priča lično“ (2014:12).

Imajuću u vidu ove odlike upravnog govora, Herbert Klark i Ričard Gerig (1990), razvili su teoriju prema kojoj su direktni citati demonstracije, odnosno prikazivanje (eng. *demonstration*) onoga što je prvobitno izrečeno. Kako Klark i Gerig tvrde, „prototipični citat je demonstracija onoga što je određena osoba uradila rekavši nešto“, te da, kada prenosimo nečiji govor, možemo prikazati rečenicu koju je ta osoba izgovorila, ali i njeno emotivno stanje, akcenat, boju i ton glasa, nejezičke elemente koji prate govor (mimiku i gestikulaciju), pa čak možemo prikazati samo nejezičke događaje (1990:769). Drugim rečima, citiranje je, prema teoriji Ane Vježbicke, *performans* (eng. *performance*), stoga osoba koja prenosi iskaz u stvari privremeno preuzima ulogu osobe koju citira i ne prepričava citirani sadržaj, već daje sagovorniku lični uvid tako što mu prikazuje citirani sadržaj (Vježbicka 1974, prema Klark i Gerig 1990:801-802).

*Neupravni (indirektni) govor*⁶ podrazumeva parafraziranje tuđeg govora glasom govornika koji prenosi iskaz (Tanen 2007:102). Neupravni govor se u srpskom jeziku ostvaruje kao zavisnosložena rečenica, koja se sastoji od autorske didaskalije sa kvotativom u vidu glavne klauze i prenesenog iskaza u obliku izrič-

⁴ Budući da se rad ne bavi analizom tuđeg govora u književnoumetničkom i publicističkom stilu, kako je to slučaj sa radom M. Kovačevića (2012), već u svakodnevnoj, neformalnoj komunikaciji, u radu će se koristiti termini *izvorni govornik* (eng. *source speaker*) i *trenutni govornik* (eng. *current speaker*), kojima se služe Herbert Klark i Ričard Gerig (1990).

⁵ Kovačević (2012) ne upotrebljava termin *kvotativ*, ali ističe da su *verba dicendi* gramatički centar autorske didaskalije.

⁶ U literaturi se takođe koriste i nazivi *indirektni citat* (eng. *indirect quotation*), *indirektni diskurs* (eng. *indirect discourse*) i *oratio obliqua*.

ne zavisne ili zavisno-upitne izrične klauze. Takođe, dolazi do promene deiktičke orijentacije, pa se lice glagolskog oblika, lične i prisvojne zamenice više ne ravnaju prema tački gledišta izvornog govornika, već prema glagolu koji je centar autorske didaskalije. (Kovačević 2012:16-17). Klark i Gerig (1990:764) indirektni govor smatraju opisom (eng. *description*)⁷ sadržaja iskaza, a i Kovačević ukazuje na to da je u pitanju „samo prepričava[nje] sadržaj[a] upravnog govora, pri čemu izostaju njegovi emocionalno-ekspresivni elementi, tako da u prvom planu nije sam iskaz govornika, koliko to kako taj iskaz shvata autor teksta“ (2012:17). Međutim, treba pomenuti da je, kako ističe Dejvid Ošima (2006:22), nepravni govor podložen dvema interpretacijama – *de re* i *de dicto*. Ukoliko je govornik koji prenosi iskaz ostao veran rečima izvornog govornika, u pitanju je *de dicto* pristup indirektnom govoru. No, ako su forma ili čak istinitosna vrednost iskaza izmenjeni, reč je o *de re* pristupu. Primera radi, ako je Mina, obraćajući se svojim prijateljima, izgovorila ono što je navedeno u primeru (1), onda je preneseni sadržaj u primeru (2) istinit *de dicto*. Sa druge strane, *de re* pristup daje više slobode onome ko prenosi Minin iskaz, te je, u tom slučaju, ona mogla reći i „Boli me glava.“

Pored dva najosnovnija tipa prenesenog govora treba pomenuti još i *slobodan nepravni govor* (eng. *free indirect speech*), koji je, poput upravnog govora, izražen samostalnom rečenicom, ali po deiktičkoj orijentaciji odgovara nepravnom govoru, budući da se ne zadržava tačka gledišta izvornog govornika. Još jedna sličnost sa nepravnim govorom je izostanak navodnika ili crte. Klark i Gerig (1990:787) smatraju da je ovaj podtip takođe primer citiranja kao demonstracije, uprkos promeni tačke gledišta.⁸

(3) Mina kaže *nešto joj* [← mi] *nije dobro*.

4. Prenošnje govora kao konstruisani dijalog

Prenošenje tuđeg govora podrazumeva konstrukciju u kojoj su prisutna (najmanje) dva glasa, što odgovara Bahtinovom (1986) konceptu *polifonije* ili *višeglasja*. Odnos između prisutnih glasova, kako navodi Bahtin (1986:91), podudaran je sa interakcijom glasova tokom dijaloga u pravom smislu te reči. Štaviše, Bahtin smatra da je svaki iskaz deo dijaloga, budući da je „karika u lancu govorne komunikacije“ i da predstavlja „odgovor (u širem smislu te reči) [...] na iskaze drugih koji su mu prethodili“, te ističe da nijedan iskaz nije originalan, budući da nijedan govornik nije prva osoba koja iznosi mišljenje o određenoj temi (1986:93-94).

⁷ Razlika između upravnog i nepravnog govora slična je razlici između antičkih pojmova *mimesis* (podražavanje) i *diegesis* (naracija) (Klark i Gerig 1990, Kovačević 2012, Buhštaler 2014).

⁸ Kovačević (2012:31) ovaj podtip naziva *poluslobodni nepravni govor*, imajući u vidu prisustvo autorske didaskalije.

Ovaj Bahtinov stavi deli Debora Tanen, čije je mišljenje da „ne samo da je svaki iskaz dijaloške prirode, već su i slušanje i razumevanje dijaloški činovi, jer zahtevaju aktivnu interpretaciju, a ne pasivnu recepciju“ (2007:103). Tanen (2007:104) smatra i da je potpuno neadekvatno reći da se govor *prenosi*⁹, zato što to navodi na pretpostavku da možemo preneti ono što je neko drugi rekao, a da njegove/njene reči ostanu (većinom) nepromenjene, kao i da ono što nazivamo prenesenim govorom nije pre toga nikada izgovoreno u tom obliku. Štaviše, koliko god verno preneli tuđ govor, njegovo izmeštanje iz jednog konteksta u drugi povlači za sobom suštinsku promenu (Bahtin 1981:340, Tanen 2007:112). U pitanju je, dakle, čin koji je u gotovo istoj meri stvaralački koliko i osmišljavanje dijaloga u književnim delima; ono što je neko drugi izgovorio tretira se samo kao izvorni materijal (eng. *source material*) (Tanen 2007:105, 110). Debora Tanen taj čin naziva *konstruisanim dijalogom* (eng. *constructed dialogue*) i ukazuje na to da je predstavljanje ideja u formi dijaloga, umesto iskaza, diskurzivna strategija pomoću koje se ideja oblikuje kako bi bila što efektivnija tokom komunikacije i kod sagovornika stvorila osećaj uključenosti u sadržaj koji iznosimo (Tanen 2007:112). Drugim rečima, konstruisani dijalog jeste „sredstvo putem koga iskustvo nadilazi priču i postaje drama“ (Tanen 1986:312).

5. Kvotativi

5.1 Kvotativne konstrukcije sa imenicom fazon¹⁰

5.1.1 *biti u fazonu* Imenica *fazon* pripada neformalnom, razgovornom stilu srpskog jezika, i referira na „poseban, specifičan stil, način (na koji se nešto radi)“, ili na „dosetk[u], trik, štos vic“ (Gerzić 2012:91). Oblik *biti u fazonu*, glagolska sintagma sa kopulom i predložko-padežnm konstrukcijom, javlja se u značenjima koja se odnose na: nečije raspoloženje, želje, prirodu međusobnih odnosa ili nečije namere. *Rečnik srpskog žargona* (RSŽ) (Gerzić 2012) ne beleži upotrebu ove konstrukcije u svojstvu kvotativa, iako primer koji se nalazi u rečniku, a kojim autor ilustruje upotrebu koja izražava nameru (4a) (Gerzić 2012:92), sadrži oblik *biti u fazonu* koji se može protumačiti kao kvotativ praćen neupravnim govorom putem koga članovi neimenovanog benda objašnjavaju koji su im (odnosno, koji im nisu) motivi za bavljenje muzikom. Navedeni primer (4a) se može parafrazirati tako da umesto neupravnog sadrži upravni govor (5b).

⁹ D. Tanen konkretno referira na engleski termin *reported speech*.

¹⁰ Prilikom prikupljanja primera za korpus, nađen je i jedan primer konstrukcije *na fazon* upotrebljene kao kvotativ: pokusas da zapocnes razgovor u kaficu a oni te gledaju **na fazon** iz kog si ti doba matori vidis da se slikamo za insta upadas nam u kadar ; (https://twitter.com/lazurni_kamen/status/619979183431790592 - 30.07.2015.)

(4a) Mi smo se uvek distancirali od toga i **bili u fazonu** *da ne sviramo kako bi bili slavni...*

(4b) Mi smo se uvek distancirali od toga i **bili u fazonu** „*Ne sviramo kako bi bili slavni...*“

Kada se konstrukcija *biti u fazonu* upotrebljava u funkciji kvotativa, može, kao što pokazuju primeri (4) i (5) i (6), biti praćena i nezavisnom i zavisanom klauzom, odnosno upravnim i neupravnim govorom; a samim tim i slobodnim neupravnim govorom, iako u korpusu takvih primera nema. Takođe, moguće je i ispuštanje kopule, koje se često dešava u slučajevima kada je citirani sadržaj koji kvotativ uvodi ima eksplicitnu anaforičku referencu, odnosno kada je odgovor ili reakcija na prethodno pomenuti sadržaj (5c), mada to nije nužan preduslov.

(5) (a) I kaže da je [profesorka] nije prepoznala kad je ušla u kabinet na upis ocena, **bila je u fazonu** “*ko ste vi?*”; (b) Bibliotekar **je bio u fazonu** “*znate sta, ona je te knjige uzela 1. aprila*”, a ja sam se pravila blesava.; (c) Ona me nešto zapitkuje, a ja **u fazonu** “*stvarno ne znam, ajde pitaj nekog drugog*”; (d) I onda je on **bio u fazonu**, *ako hoćete makete, imam ih u džipu, inače ću ih verovatno baciti.*

(6) (a) Ja je ubeđujem da uzme 630, a ona **je u fazonu** *da neće da daje toliko para za telefon.*; (b) Pandur mi iskoči pijanom pred kola nagarena na 140 i još **je u fazonu** *da ja ugrožavam saobraćaj ?!*; (c) [...] ja **sam bila u fazonu** *da može apsolutno sve osim Doma sindikata, jer je to najgora sala i uopšte nema pad.*; (d) [...] ali znam i neke ljude koji **su u fazonu** *da im ne smeta kad serija ne prati knjigu, i da im je interesantno da je gledaju svejedno.*

Treba pomenuti i da konstrukcija *biti u fazonu* može imati i funkciju modifikatora (7), koji, u slučajevima kada funkciju kvotativa obavlja glagol, služi da ukaže da citirani sadržaj nije doslovno prenesen, već da je u pitanju aproksimacija. Sâm modifikator se često odnosi na neodređenu zamenicu *nešto*, što je dodatni pokazatelj da nije u pitanju verno prenošenje sadržaja. Budući da se kvotativi kao što je *biti u fazonu* ponašaju poput ekvivalentnih engleskih kvotativa, kod kojih nije uvek jasno da li uvode izrečen ili neizrečen sadržaj (Buhštaler 2014), i koji neretko uvode u celini konstruisan sadržaj, može se donekle pretpostaviti da su srpski kvotativi ovog tipa prvobitno imali funkciju modifikatora autorske didaskalije sa postojećim, glagolskim kvotativom, te da su vremenom paralelno razvili sposobnost da i sami funkcionišu kao kvotativi. Govoreći o aproksimatorima *tipa, onako* i *ovako* upotrebljenim u funkciji kvotativa, Vesna Polovina i Natalija Panić Cerovski iznose pretpostavku da su u pitanju „skraćene konstrukcije koje sadrže glagol govorenja, gde je glagol govorenja izostavljen, a aproksimator iz te konstrukcije zadržan“ (2013:163), dok je u slučaju konstrukcije *biti u fazonu* i njoj srodnih konstrukcija glagol govorenja zamenjen kopulom, koja se može ispustiti.

(7) (a) **Rekao je** nešto **u fazonu** *da ima svašta novo i da treba da se ispričamo.*; (b) Sergej **je citirao** nekoga **u fazonu** *kad hoću dobar razgovor okrenem se knjigama [...]*; (c) Ja **sam** onda **rekla** nešto **u fazonu** *“ti si onda pametna”* ili tako nešto [...]

5.1.2 *biti iz fazona* Predložko-padežna konstrukcija *iz fazona*, javlja se u RSŽ u značenju „[raditi nešto] tek tako, zabave radi“ i kao deo izraza *ispasti iz fazona*, čije je značenje „ne uklapati se više u nešto; ne biti više vešt u nečemu“ (Gerzić 2012:92). Međutim, kada je deo kvotativne konstrukcije *biti iz fazona*, ponaša se kao sinonim konstrukcije *biti u fazonu* na nivou sintakse, semantike i stilistike, te je jednu moguće zameniti drugom bez promene rečenične strukture, značenja, i nivoa (ne)formalnosti, kao i ostalih stilskih odlika.

(8) (a) [...] i onda **smo bili iz fazona**: *“Th, vidi ovo, neko se već setio tog štosa.”*; (b) „**Nismo bili iz fazona**, e sad ćemo da napravimo ‘Dvojezičnu ploču’, nego smo hteli da uradimo nešto zajedno. [...], kaže Bvana.; (c) Ok, ja **sam iz fazona** *ne sme uopšte da te zaustavi ako nema konkretan razlog.*; (d) *“Jednostavno sam bila iz fazona radiću svakakvu muzičku podlogu, koja radi posao mom tekstu, ne bi li on izašao što bolje.[...]”*, rekla je Sajsi za radiju B92.; (e) Poklonite sebe, priznate osećanja a ona **iz fazona** *hahaha-moj si* i onda kreće da se folira [...];

(9) (a) prosledio sam ovaj Robyjev tekstic Borisu pa neka vidi sta ce. **On je iz fazona** *da on malo pridoda koju*; (b) Sa Simom komentarsem, **on je iz fazona** *da su Basf bile bolje*; (c) **On je iz fazona** *da je bilo nesporazuma oko mog dolaska a i da on nije mogao da završi posao zbog svoji privatnih problema plus nije mogao tj nije znao sta da radi sa njuskom.*

5.1.3 *fazon* Iako se reč *fazon* u većini slučajeva upotrebljava kao imenica, postoje i primeri kada dolazi do transpozicije i tada se upotrebljava kao prilog sa značenjem približnosti, te se može zameniti aproksimatorima kao što su *otprilike* ili *recimo*.

(10) (a) Ja sam skoro pa odustao od ucenja, tj. ucim tako da resim taj drugi rok koji **fazon** pocinje sledece nedelje, ali sve jedno.; (b) Da ti ne kazem, da radis bilo gde **fazon** mesec dana skupices sve pare.; (c) A inače bile su **fazon** 3 lepe glumice u celoj seriji - Edison i možda neka od ovih novih nekih.

Značenje približnosti, zadržava se u primerima kada *fazon* funkcioniše kao kvotativ. Tada u većini slučajeva dolazi do ispuštanja kopule, mada se mogu naći i primeri u kojima je prisutna (11c). Treba istaći i da, za razliku od konstrukcija *biti u fazonu* i *biti iz fazona*, kvotativ *fazon* tipično uvodi nezavisne klauze, odnosno upravni govor, što ukazuje na to da bi se primeri (11) ipak mogli parafrazirati tako da sadrže slobodan neupravni govor.

(11) (a) moja drugarica **fazon** *je l bih mogla ovih 8kg mesa da ostavim u tvom frižideru je l bi mogla da pogledaš mislim da sam komšiji ogrebala kola;*

(b) Klinac ‘99 iz kraja mi ide u susret i **fazon** “Šone, ti to ideš na posao”?; (c) ali osobe koje **su fazon** *novi mi je telefon neću da ga nosim u školu ???*; (d) probudila me neka ženska iz telenora oko 11 i **fazon** “zvaćemo kasnije, izvinite što smo Vas probudili”, ni u 2 joj se nisam javila od sramote

5.2 Kvotativne konstrukcije sa imenicom stil

5.2.1 *biti u stilu* Oblik *biti u stilu*, glagolska sintagma sa kopulom i predložko-padežnm konstrukcijom, razlikuje se od oblika *biti u fazonu* isključivo po izboru imenice u predložko-padežnoj konstrukciji, pa se može reći da je na sintaksičkom, semantičkom i stilističkom nivou njegov gotovo apsolutni sinonim, čak i u primerima kada se ne koristi kao kvotativ, već kao modifikator autorske didaskalije (14). Iako imenica *stil*, za razliku od imenice *fazon*, ne pripada isključivo žargonu, teško da bi se oblik *biti u stilu* mogao okarakterisati kao formalniji od *biti u fazonu*.

(12) (a) Dosta starijih i iskusnijih koje sam ja pitala **su bili u stilu** “Ma, to oni tako stave temu, ali se ne pridržavaju strogo.”; (b) zoki **je garant u stilu** “he he igraju se malo deca”; (d) S druge strane, imam drugaricu koja **je u stilu** “Ako nije maljav, nije muško i ne zanima me.”; (e) Ja **sam u stilu**, valjda neću sresti nikoga koga znam, pošto su ovde uglavnom stariji ljudi.

(13) (a) Na kraju je konstatovala kako je nervira što **su** umetnici uvek **u stilu** da sve može danas za sutra.; (b) Ne brini, i ja **sam** u pocetku **bila u stilu** da nemam pojma sta je to.; (c) Malo imam transfer blama, malo **sam u stilu** da mi je mnogo sladak tako ozbiljan sa kravatom i da bih ga zagrlila.

(14) (a) [...] pa je baš **prokomentarisala** nešto **u stilu** “Ne mogu da verujem da je ona morala da dođe iz Amerike da bismo se ti i ja videle.”; (b) Mislim da sam joj na kraju **rekla** nešto **u stilu** “Sjaši više s tim klinцем!”

5.3 Partikula kao kao kvotativ

Upotrebljena sa priloškim značenjem, partikula *kao*, kako navodi RMS (1990), nosi, između ostalog, značenje približnosti, nepotpunosti i nesigurnosti, ali i služi za isticanje sumnje u istinitost onoga o čemu se govori (1990:653). Milka Ivić (1978:7) svrstava priloški upotrebljeno *kao* u rečenične priloge koji ukazuju na neistinitost, odnosno kontrafaktivnost sadržaja. Upoređujući englesko *like* i srpsko *kao*, Panić Cerovski, Đukanović i Kovačević (2012:124) navode da se oba oblika koriste za 1) poređenje, 2) za ispunjenje hezitacione pauze ili kao poštapalica, 3) i kao kvotativ. Romejn i Lang (1991:245) ističu da su značenja

sličnosti i približnosti partikule *like* doprinela razvoju njene upotrebe kao diskursnog markera – poštapalice i kvotativa – te se može pretpostaviti da je do sličnog razvoja došlo i u srpskom jeziku.

(15) (a) Još uvek je **kao** neizvesno, ali je sasvim moguće da hoće; (b) Elem, odloženo je za narednu sednicu jer **kao** nisu prikupili sav neophodan material; (c) [...] i umalo nisam umrla od smeha, jer si bio prekrstio ruke i, **kao**, delovao ozbiljno.; (d) Uključila sam one lampice i **kao** praznična je atmosfera [...]

Imajući u vidu navedena značenja partikule *kao*, jasno je da se ona može upotrebljavati kao modifikator autorske didaskalije (16), kao što je to slučaj sa *u fazonu* i *u stilu*, ali i kao kvotativ (17) kojim trenutni govornik signalizira da sadržaj koji prenosi nije verna reprodukcija onoga što je prvobitno izrečeno, već prvenstveno aproksimacija ili konstrukcija. Sa stanovišta sintakse, treba istaći da je *kao* u funkciji kvotativa tipično praćeno ili upravnim (17), ili slobodnim neupravnim govorom (18), odnosno da je tipično praćeno nezavisnom klauzom, kao što je to slučaj sa *fazon*. Još jedna podudarnost kvotativa *fazon* i *kao* jeste to što oba oblika u većini slučajeva stoje bez kopule.

(16) (a) Taj nedotupavni prof me **je pitao** nešto **kao... pa dobro, da li vam se dopalo nešto sa spiska literature?**; (b) A posebno me iznervirao Viskovic koji **je** na kraju **prokomentarisao** nesto **kao**: “*Eto Rafa je bar omogucio publici da uziva u mecu do kraja*”

(17) (a) Mi bili na basti, nesto spontano se okupili i **kao ajmo tamo.**; (b) i ona **kao ok gde si** ja **kao evo tu** i ona **kao sad ću da krenem ka tebi**; (c) I ja njoj tu saopštim da nemam radnu knjižicu itd. i sl. I ona **kao** “*Jao, pa moraš što pre da je izvadiš.*” ; (d) [...] jer nisam htela **da budem kao** “*OMG, dobila sam stipendiju, neka svi crknu!*”; (e) On **kao ne, ja sam resio da je uzmem jako dobro svira i to je završeno!**

(18) (a) I vrhunac, ova devojka koja je odgovarala sve vreme govori IN-DENTITET, i to je ponovila toliko puta, da ju je on ispravljao više puta! **Kao, zna ona** [← *znam ja*] *kako se kaže, ALI JOJ* [← *mi*] *JE TEŠKO DA IZGOVORI* [← *izgovorim*]; (b) I **kao, ne treba njemu** [← *meni*] *sve to, njemu* [← *meni*] *treba-ju skecevi gde on objasnjava* [← *ja objašnjavam*] *deci sta su caklje, recimo*; (c) moja baba i ona se znaju i **kao pričale su o meni**[← *pričale smo o tebi*] i **kao da svratim da me posavetuje** [← *da svратиш da te posavetuje*]

Interesantno je i to da se *kao* pojavljuje u kombinaciji sa drugim kvotativima, ali ne samo u funkciji modifikatora, kada stoji ispred kvotativa.¹¹ Kada stoji iza nekog drugog kvotativa, može se reći da je naprosto u pitanju nagomilavanje kvotativa, čija bi funkcija mogla biti (dodatno) naglašavanje da citirani sadržaj ili nije verno prenesen, ili je u potpunosti konstruisan. Međutim, ostaje mogućnost

¹¹ Videti primer (36b).

da se *kao* upotrebljava kao poštapalica, pogotovo kada se javlja u konstrukciji *ono kao* (19c), za koju se u RSŽ navodi da je „česta uzrečica“ (Gerzić 2012:220).

(19) (a) Anyway, **nije bio u fazonu kao** DAAAA!!!; (b) I kad mu je odgovorila **ja sam bila u fazonu kao** “*nema tu ništa za tebe, brate*”; (c) Ja **sam u fazonu ono kao** “da si se javio, došla bih”

Kada govorimo o podudarnosti engleskog kvotativa *like* i srpskog *kao*, treba pomenuti da, u slučaju prevoda sa engleskog na srpski, *kao* nije jedini prevodni ekvivalent *like*, te možemo zaključiti da bi u suprotnom smeru ostali srpski kvotativi mogli biti prevedeni engleskim *like*.

(20) The girl at the gate **was like**, “*How about we book her on another flight? Looks like she’s had a little too much to drink. Let’s get her some water.*” And he **was like**... “*Well ... OK, I think you’re right.*”

(21) Devojka na gejtju **je bila u fazonu**: “*Kako bi bilo da joj rezervišemo sledeći let? Izgleda da je malo preterala s pićem. Dajmo joj malo vode..*” A muž **je bio u fazonu**: “*Pa... dobro, mislim da ste u pravu.*”¹²

6. Podtipovi konstruisanog govora

6.1. Pored situacije u kojima je konstruisani dijalog ono što bismo tradicionalno nazvali prenošenjem tuđeg govora, postoje i slučajevi za koje se može reći da su eksplicitniji primeri toga da je sadržaj koji se iznosi u formi citata zapravo konstruisani dijalog. Jedan od najprototipičnijih primera konstruisanog dijaloga, svakako jeste slučaj u kome prenosimo sadržaj koji nije realizovan spolja (eng. *outwardly realized*), odnosno nije izgovoren, kao što su misli, stavovi, namere, osećanja, a koji Buhštaler (2014:54) naziva *hipotetičkim citatom* (eng. *hypothetical quote*), dok Kovačević (2012:23) takve primere naziva *neizrečenim (umišljenim) upravnim govorom*. Za Kovačevića je ovaj podtip prenošenja tuđeg govora vezan za prisustvo, odnosno odsustvo semantičke komponente izgovorenosti glagola koji obavlja funkciju kvotativa, dok kod Buhštaler to nije slučaj, budući da uzima u obzir i slučajeve (u engleskom jeziku) kada kvotativ nije u formi glagola.¹³ Tanen (2007:115-116) u ovom slučaju pravi razliku između konstruisanog dijaloga kao *unutrašnjeg govora* (eng. *inner speech*) i *tuđeg unutrašnjeg govora* (eng. *inner speech of others*). Govoreći o prenošenju sopstvenog unutrašnjeg govora, Džesi Sams (2010:3150) ukazuje na to da, kada, na primer, govornici preporučava-

¹² Skoro svi primeri kvotativa *like* iz originalnog teksta prevedeni su kvotativom *biti u fazonu*, osim dva koja su prevedeni glagolom *reći*, i jednog koji je preveden glagolom *glasiti*.

¹³ Ukoliko je semantička komponenta izgovorenosti prisutna, u pitanju je *izrečeni upravni govor* (Kovačević 2012:23).

ju neki događaj, navode ne samo šta su u tom trenutku pomislili, već i da ono što bi voleli da su u tom trenutku rekli i/ili pomislili predstave kao unutrašnji govor. U slučaju kada u vidu citata prenosimo tuđe misli, reč je o najčistijem primeru konstruisanog dijaloga, zato što je u pitanju konstruisanje sadržaja do koga smo došli (uglavnom) isključivo putem zaključivanja na osnovu nečijeg ponašanja i/ili izraza lica (Tanen 2007:116), na šta ukazuju primeri (24) gde je konstruisani citat iskorišćen da opiše nečiji pogled, a zapravo se odnosi na nečiji konstruisani tok misli. Primeri (25), sa druge strane, upućuju na to da trenutni govornik može citatom opisati neku radnju koju obavlja, a taj citat je najverovatnije njegov/njen (konstruisani) tok misli prilikom obavljanja date radnje. Takođe su zanimljivi i primeri (23) u kojima trenutni govornik svoju ili tuđu psihu deli na dva dela i svakom od delova daje poseban „glas“.

(22) (a) Ja u tom trenutku u sebi **u fazonu** “*MA, DAAAAAAAJ!*”; (b) Kapiram da **si** ti tad u sebi totalno **kao** “*Da mi se ne sviđaš, rekla bih ti da prekineš da daviš o tome.*”; (c) [...] i u nekom trenutku se probudila i proverila telefon i vidim piše 07.36 i **kao**, *super, mogu da nastavim da spavam.* [...] U tom trenutku shvatam šta se desilo i palim TV i vidim da je 11h i **kao**, *jebiga.*; (d) kako vreme odmiče sve **sam** više **u fazonu** *da nema šanse da spremim to.*; (e) i u nekom trenutku **sam** već **bila u fazonu**... *okej, daj neću je gnjaviti, nema vremena, nema želje, nema ničega. i ono.*

(23) (a) Kapiram da bi jedan deo njega **bio u stilu** “*Tako treba.*”, a drugom bi nekako smetalo to što se adaptacijom “skrnave” dela voljenog mu pisca.; (b) Jedan deo mene želi da ga pogleda, a drugi **je u fazonu** *da će mi se verovatno čovečanstvo samo još dodatno ogaditi, pa ne bi trebalo.*

(24) (a) Ne, mislim da su im **pogledi bili** više **u fazonu** “*da li ta osoba uživa droge, i ako da, da li je voljna da ih deli*”; (b) A i čim sam sela me je **pogledala u stilu** “*Joj, dušo bledunjava, jesi sigurna?*”; (c) [...] još me **gleda iz fazona** *dobro je što si i to dobio.*

(25) (a) **Plačem** u radnji **u fazonu** *ONA JE VOLELA TAJ KEKS*; (b) **IZLAZIM SA ŽURKE U STILU** *NESTALA VAM STRUJA*

6.2 Slično prenošenju, odnosno konstruisanju tuđih misli jeste i konstruisanje i pripisivanje misli entitetima koji nemaju sposobnost mišljenja, kao što su životinje ili čak predmeti. Iako Tanen (2007:119) ovu vrstu konstruisanog dijaloga vezuje za govornike koji nisu ljudska bića (eng. *nonhuman speaker*), može se reći da je i kod „citiranja“ beba i male dece u pitanju identičan proces. U korpusu se, pored životinja i male dece, nalaze i primeri kada se iskazi pripisuju i delovima ljudskog organizma (26d) i klimatskim prilikama (26e).

(26) (a) Kolko sam jadan kad zovem mačku i ona kao **u stilu** “*Ajde smaraš me*” i ode; (b) kuće mi je idiot leži na sred sobe i neće da se pomeri i **u fazonu**

je **PRESKAČI ME KO SI TI DA SE JA POMERAM ZBOG TEBE**; (c) Ta beba je skroz **u fazonu** „Dotako sam dno života.”; (d) Osećam se kao neka matora baba, posle svake pijanke želudac je **u fazonu E NEĆEŠ GA MAJCI**; (e) Ova vrućina danas je **u fazonu**: Šta mi možeš, kad mi ništa ne možeš?

6.3 Kada govornik kreira hipotetički „scenario“ za situaciju koja će se možda desiti, a možda i ne, u pitanju je ono što Sams naziva *budući dijalog* (eng. *future dialogue*). Sams ističe da „ti citati postoje samo u svetu koji su trenutni govornici stvorili“, kao da i, u slučaju da situacija na koju se budući dijalog odnosi zaista odigra, „dijalog koji je stvoren da ide uz nju najverovatnije neće biti deo te situacije“ (2010:3152), stoga bi možda podesniji naziv bio *hipotetički dijalog*.

(27) (a) Zamišljam scenu, ti mu dolaziš na konsultacije u ponedeljak **u stilu** „Vi mene ne poznajete, ali...” i onda kreće priča o telefonima.; (b) I kako ja da odgovorim na taj mejl?? Mogu **da budem kao** „Molim te, **BEZ BALJEZGANJA**”, ali možda ipak nešto suptilnije; (c) Takođe sam odmah i zamislio da oni meni puštaju stvari koje oni sad slušaju i ja **bivam u fazonu...** ovo sam *možda* negde čuo, ali ne znam kako se zove i čemu služi. ; (d) [...] i sad iznova strepim da **će biti u fazonu**, kolega, promašena tema.

6.4 Posebno interesantan podtip citata jesu *stereotipi* (eng. *stereotypes*) (28), čija je funkcija karakterizacija neke osobe ili situacije za koje obično vezujemo sadržaj identičan onome iz navedenog citata, s tim što se u određenom broju primera iz engleskog jezika dešava da se stereotipni citati odnose na ljude ili situacije, iako se konkretne reči ili misli koje se „citiraju“ ne pripisuju njima (Buhštaler et al. 2010:206-207). D. Tanen govori o identičnim slučajevima, kada se konstruše specifičan dijalog koji stoji umesto i predstavlja sadržaj koji se u određenim situacijama ponavlja, a koje naziva *primer opšteg fenomena* (eng. *instantiation of a general phenomenon*) (29) (Tanen 2007:114)¹⁴

(28) (a) Ljudi **su u fazonu volim svog psa ali ću da mu isečem uši kako bi izgledao opasnije** [...].; (b) Od ljudi koji ti nesto obećaju a posle **su u fazonu kad sam ja to rekao/la** nema niceg goreg ni iritantnijeg; (c) pustaju svoje i neke stare filmove bez ikakvog konteksta i programa i **u fazonu su** 'kultura ne valja'; (d) dečaci kad te muvaju onda **su u fazonu ma ti si meni super ovako ne muvam te** a onda kad te ne smuvaju onda im više nisi super

(29) (a) Svaki put kad krene da me boli zub **budem u fazonu nemoj molim te, sutra ću kod zubara obećavam** [...] ; (b) i onda kad neko od studenata nešto ne zna ili ako nešto ne skonta ona **bude u fazonu** „kako to ne znaš”

6.5 Donekle sličan stereotipima i primerima opšteg fenomena jeste *dijalog kojim se sumira* (eng. *summarizing dialogue*), koji se odnosi na sadržaj za

¹⁴ Iako se ovde *stereotipi* i *primeri opšteg fenomena* pominju kao dva vrlo slična podtipa, budući da je razlika neznatna, mogli bi se tretirati kao jedan.

koji je eksplicitno naznačeno da sadrži samo suštinu onoga što je rečeno (Tanen 2007:114).

(30) Članak je **u fazonu** “kako mali Perica zamišlja rešenje problema nezaposlenosti diplomiranih studenata humanističkih disciplina”.

6.6 *Horski dijalog* (eng. *choral dialogue*) odnosi se na slučajeve u kojima se pojedinačan (konstruisani) iskaz pripisuje dvoma ili više govornicima, te funkcioniše kao primer (eng. *instantiation*) onoga što je više ljudi izgovorilo, ali ne istovremeno (Tanen 2007:114-115).

(31) (a) Na kraju smo taj njegov drug i ja oboje **bili u stilu** “Doći ćemo da slušamo, u svakom slučaju.”; (b) [...] pri čemu je ostatak nas **bio** podjednako **u fazonu** “ne opet” koliko **u fazonu** “woooow”; (c) Jbt, mene je bilo sramota da joj šaljem te slike, ali svi **su bili u fazonu** “ma, šta sad, znaju oni da je ovde sranje”.

6.7 Među tipičnim situacijama koje ukazuju na to da je citiranje konstruisani dijalog, koje Tanen (2007:112-113;117-119) navodi, a za koje ne postoje primeri u korpusu sastavljenom za potrebe ovog istraživanja, nalaze se još i: *dijalog koji konstruiše slušalac* (eng. *dialogue constructed by a listener*) (sagovornik trenutnog govornika se uključuje u naraciju i dopunjava „replike likova“); ¹⁵ *prelaz iz neupravnog u upravni govor tokom istog iskaza* (eng. *fadeout, fadein*); *nespecifikovani referenti* (eng. *vague referents*) (slučajevi kada nije eksplicitno markirano ko je izvorni govornik, mada je poznato iz konteksta) i *dijalog koji predstavlja ono što nije izrečeno* (eng. *dialogue representing what wasn't said*) (trenutni govornik eksplicitno ukazuje na to da nije izgovorio sadržaj koji prenosi).

7. Preključivanje kodova

Preključivanje kodova (eng. *code-switching*) prilikom citiranja, koje se, ukratko, može definisati kao nepodudarnost kodova autorske didaskalije i iskaza koji se prenosi, je, kako ističu Seba i Vuton (1998) i Alfonzetti (1998), česta pojava tokom razgovora. Govornik koji prenosi iskaz, može se odlučiti da zadrži jezik kojim je iskaz izgovoren, ali to ne mora uvek biti slučaj (Seba i Vuton 1998:273), a čak postoje i primeri gde dolazi do preključivanja kodova pri citiranju, iako sadržaj koji se prenosi nikada nije zaista izgovoren, već je u pitanju konstrukcija onog koji ga prenosi (Alfonzetti 1998:203). Primeri iz korpusa prikazuju situacije u kojima trenutni govornici autorskom didaskalijom koja je na srpskom uvode iskaze koji su, u celini (32e,f) ili delom (32b,g,h) na engleskom jeziku, ili sadrže pojedinačne elemente na engleskom, kao što su skraćenice (*omg, lol, wtf* i dr.) (32a,c,d). Iskazi na engleskom jeziku često su ustaljene fraze ili deo internet mimova (eng. *internet memes*) (32b,e,f,g), ali ima i slučajeva kada nisu vezani za

¹⁵ Sams (2010) koristi termin *chiming in* (‘ubacivanje, upadanje u reč’).

neki konkretan sadržaj (32h). U većini primera u korpusu je sadržaj na engleskom napisan u izvornoj ortografiji, mada postoji i primer gde je govornik iskaz na engleskom transkribovao na srpski jezik (32g).

(32) (a) On je **bio u stilu** “*Lol, ne. Mora da se šališ*”; (b) Onda se jedna histerična ženska osoba izdrala na nas, a mi **smo bili u fazonu** “*Lol, platićemo nove ako treba, calm yo tits.*”; (c) Otvaram ja, vidim neki fudbal i **kao** “*WTF, Sanja?*”, kad ono pojavljuje se neko poznat.; (d) [...] i ja **kao** *OMG, NIJE VALJDA S NEKOM ŽENSKOM OSOBOM??!*; (e) Kad sam pročitala ovaj citat, **bila sam u fazonu** “*I don't want to live on this planet anymore*”; (f) **U fazonu sam**, *you had one job.*; (g) [...] i **kao**, *ajde da ubacimo malo skinsa u celu pricu, bicz lav skins*; (h) Elem, ja sam tu knjigu dobio iste godine, ili naredne, samo što sam ja tad jelte imao 14 i **bio u fazonu**, *baš su lepo ovo uradili, ali, mom, you're, like, five years too late.*

8. Nejezički sadržaj

Kao što je pomenuto, sadržaj koji se prenosi može biti i nejezički, a takav sadržaj može biti propratna komponenta jezičkog sadržaja ili se može prenositi samostalno. Iako je prenošenje nejezičkog sadržaja nešto što bi se tipično moglo vezati za usmenu konverzaciju, prilikom koje sa lakoćom možemo uključiti i ekspresivne elemente poput intonacije, boje glasa, mimike i gestova, sličan efekat možemo postići i prilikom pisane konverzacije u elektronskoj formi, za šta je umnogome zaslužan internet. Među citiranim nejezičkim sadržajem često se nalaze emotikoni (eng. *emoticons*)¹⁶, koji pripadaju *markerima entuzijazma i intenziteta* (eng. *markers of enthusiasm and intensity*) (Tanen 2013)¹⁷, ali i linkovi ka vizuelnom i audiovizuelnom sadržaju, poput fotografija i (kraćih) video klipova, i sve popularnijih gifova (eng. *gif*) koji predstavljaju ekonomičan spoj fotografije i video zapisa. Potonji tip nejezičkog sadržaja je, dakle, odličan primer Klarkove i Gerigove teorije o citatima kao demonstracijama, s tim što se govornik služi različitim medijima kako bi nadomestio svoje fizičko odsustvo i nemogućnost da uživo prikaže ono što je naumio.

(33) (a) Ja sam pismo pročitala kod kuće i **bila sam u fazonu** *AAAAAA
AAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA <3 <3 <3 <3 <3* jer ga je tako divno napisao [...]; (b) i svi kao u bedaku, a ja u **u fazonu** *:D :D*;

(34) (a) Danas **sam** otprilike **u stilu** [*link ka gifu u kome je prikazana scena iz animiranog filma u kojoj mali pingvin plače, a suze mu se pretvaraju u*

¹⁶ U poslednje vreme se, umesto termina *emoticon*, u engleskom jeziku sve češće koristi termin *emoji*.

¹⁷ Treba pomenuti da se u elektronskoj komunikaciji kao merkeri entuzijazma i intenziteta često koriste i velika slova i reduplikacija vokala (Tannen 2013:108); videti primere (19a), (22a), (25a,b), (21a), (26b,d), (27b), (32d), (33a).

kockice leda]; (b) Bozinov povredjen, Grobari **u stilu** [*gif u kome je prikazana scena iz animiranog filma Kralj lavova (The Lion King) u kojoj Simba pokušava da probudi svog oca Mufasu, koji je poginuo; titl sadržine: You got to get up*] ¹⁸

9. Evidencijalnost i epistemički stav ¹⁹

Budući da prilikom citiranja obično navodimo ko je govornik čiji iskaz prenosimo, citiranje pripada domenu *evidencijalnosti* (eng. *evidentiality*) (Buhštaler 2014:37), koji Aleksandra Ajhenvald definiše kao „jezičku kategoriju čije je primarno značenje izvor informacija“ (2004:3). Preciznije rečeno, pripada podtipu *indirektne evidencijalnosti* ²⁰ (eng. *indirect evidentiality*) evidencijalnosti koju Bert Kornili (2009) vezuje za *informacije koje su dobijene iz druge ruke* (eng. *hearsay markers*). ²¹ Ukoliko prenosimo nečije misli, to uglavnom činimo zaključivanjem na osnovu izraza lica, gestova i sl. (Buhštaler 2014:37), te se prenošenje tuđih misli svrstava u podtip indirektne evidencijalnosti koju Kornili naziva *inferencijalna evidencijalnost* (eng. *inferential evidentiality*)

Epistemički stav, koji se može definisati kao izraz opredeljenja prema istinitosnoj vrednosti propozicije (Trbojević-Milošević 2004) ili procena „nečega kao manje ili više pouzdanog“ (Karkainen 2003:18), se u slučaju prenošenja govora shvata kao stepen verovatnoće da je sadržaj koji se prenosi realizovan spolja, odnosno izgovoren (Buhštaler 2014:54). Kvotativi *u fazonu, iz fazona, fazon, u stilu* i *kao se, kao* i njihovi ekvivalenti u engleskom nalaze na nejasnoj granici između uvođenja govora i misli. Međutim, kako ističe Buhštaler (2014:54), upotreba glagola sa komponentom izgovorenosti kao kvotativa nije nužno garancija da je sadržaj koji prenosimo izgovoren. Čak ni primeri iz korpusa u kojima su kvotativ ili neki drugi element iz autorske didaskalije modifikovani prilozima i pridevima koji intenzifikuju, odnosno pojačavaju značenje (*skroz, totalno, sav*), ne postoji dokaz da je sadržaj koji uvode izgovoren. Štaviše, u jednom primeru

¹⁸ Gif u primeru (34b) sadrži i jezičku komponentu u vidu titla u kome je ispisano ono što je u originalnom video zapisu izgovoreno.

¹⁹ Treba pomenuti da, iako su kategorije evidencijalnosti i epistemičke modalnosti bliske, neki lingvisti ih posmatraju kao odvojene kategorije (Ajhenvald 2004, Kornili 2009), a neki ne (Karkainen 2003, Trbojević-Milošević 2004).

²⁰ Pod *direktnom evidencijalnošću* (eng. *direct evidentiality*) se podrazumeva da je govornik lično svedočio događaju o kome izveštava (Kornili 2009).

²¹ Kada naznačimo da je nek informacija dobijena iz druge ruke, to možemo činiti da bi naveli izvor informacije, al i, veoma često, da bismo ukazali na to da ne možemo jamčiti da je informacija koju prenosimo tačna (Ajhenvald 2004:7). Štaviše, kada je upravni govor u pitanju, Klark i Gerig (1990:792) ističu da je činjenica da je iskaz dat iz perspektive izvornog govornika način da se distanciramo i odreknemo odgovornosti od onoga što prenosimo, prebacujući je na izvornog govornika.

(22b), gde prilog *totalno* stoji uz kvotativ, eksplicitno je navedeno da trenutni govornik pretpostavlja („*kapiram da*“), ili, preciznije rečeno, konstruiše tok misli („*u sebi*“) izvornog govornika. Takođe, korpus sadrži i primere u kojima su kvotativi modifikovani priložima koji ublažavaju značenje (*nekako*, *(po)malo*, *kao*), te se može reći da se na taj način trenutni govornik ograđuje od toga da li je preneseni sadržaj izgovoren i verno prenesen. Ipak, većina primera koji sadrže jedan od pomenutih tipova modifikatora jesu slučajevi kada govornici prenose sopstvene misli i stavove. Na osnovu primera može se zaključiti da se modifikatori, iako stoje unutar autorske didaskalije, odnose na sadržaj koji se prenosi, te izražavaju stepen uverenosti trenutnog govornika da izvorni govornik poseduje određeni stav (35) i (36); ili stepen uverenosti trenutnog govornika u sopstvene stavove (37).

(35) (a) On **je sav u fazonu** “ma lako ćemo...”. [...] ; (b) nas privatni lekar **je skroz u fazonu samo na dojkju, kad god...**

(36) (a) posedeli jos pola sata i otisli, naravno svi znaju za jugoslaviju, a kad kazes srbija oni **su pomalo u fazonu whaat?**; (b) [...]a baba **je kao bila u fazonu** “Jao, nemojte”

(37) (a) **nekako sam u fazonu ako je čovek sposoban da 8 sati radi na onom maus-pedu bez nervnog sloma, taj je spreman na sve** :); (b) Nisam veceras otisla tamo gde sam htela i **pomalo sam u fazonu da mi je bolje sto sam ostala jer sam suvise umorna.**

10. Zaključne napomene

Iako je ovaj rad daleko od završne reči kada su u pitanju neki od novi(ji)h kvotativa u savremenom srpskom jeziku, treba, na kraju, ponovo istaći neka od bitnijih zapažanja:

- *biti u fazonu*, *biti iz fazona* i *biti u stilu* mogu biti praćeni i zavisnom i nezavisnom klauzom, odnosno upravnim, slobodnim neupravnim i neupravnim govorom

- *(biti) fazon* i *(biti) kao* praćeni su nezavisnom klauzom, odnosno upravnim i slobodnim neupravnim govorom

- svaka od kvotativnih konstrukcija dopušta ispuštanje kopule, a *(biti) fazon* i *(biti) kao* se češće javljaju bez kopule, nego sa njom

- *u fazonu*, *u stilu* i *kao* mogu biti modifikatori autorske didaskalije sa značenjem približnosti, pa tako ukazuju na to da preneseni sadržaj nije prenesen verno, već je u pitanju aproksimacija

- postoji mogućnost da su se kvotativi razvili iz modifikatora tako što je verbum dicendi iz konstrukcije zamenjen kopulom; ovo bi moglo biti objašnjenje zašto uvode sadržaj za koji ne možemo sa sigurnošću tvrditi da li je izgovoren ili ne, i koji je, ako ne u potpunosti, onda delom konstrukcija onoga koji taj sadržaj prenosi

- *fazon* i *kao* imaju i funkciju modifikatora koji nosi značenje približnosti i, u slučaju *kao*, kontrafaktivnosti

- *kao* se može javiti u kombinaciji sa drugim kvotativima, ali ne samo u funkciji modifikatora, već se može reći da je u pitanju nagomilavanje kvotativa koje služi da se dodatno naglasi da je preneseni sadržaj konstruisan, ili pak da je u pitanju upotreba *kao* u funkciji poštapalice

Od tema za buduća istraživanja koja su u ovom radu tek „načeta“ treba izdvojiti fenomen preključivanja kodova prilikom citiranja, budući da se u većem broju primera iz korpusa javljaju slučajevi mešanja srpskog i engleskog jezika. Posebno je zanimljiva i sve češća upotreba nejezičkog sadržaja koji pripada različitim medijima, a koji u pisanoj komunikaciji funkcioniše kao surogat nejezičkih elemenata poput gestova i mimike i potvrđuje Klarkovu i Gerigovu (1990) teoriju o citatima kao demonstracijama. Treba istražiti i ulogu kvotativa i njihovih modifikatora kao izraza evidencijalnosti i epistemičkog stava.

Budući da ovo istraživanje uzima u obzir ograničen broj govornika, ne mogu se izvući zaključci koji se tiču upotrebe ovih kvotativa u odnosu na faktore kao što su rod govornika ili dijalekat srpskog kojim govore, što bi svakako bilo zanimljivo utvrditi.

Korpus

a) Korpus elektronske komunikacije u savremenom srpskom:

(5), (6), (7), (10), (12), (13), (14), (15), (16a), (17), (18), (19), (22), (23), (24a-b), (26c-d), (27), (28c), (29b), (30), (31), (32), (33), (34a), (35a), (36b)

b) Ostali elektronski izvori:

(8a) <http://svetgitara.com/marcelo-direktno-iz-radnicke-klase-prica-mo-sta-se-desava-radnickoj-klasi/#sthash.IKeYKwqL.dpuf> (25.06.2015.)

(8b) <http://www.slobodnaevropa.org/content/reperi-snimili-dvojezicnu-plocu/25358559.html> (25.06.2015.)

(8c) <http://skrip.org.rs/bvana/> (25.06.2015.)

(8d) http://bulevar.b92.net/pop-kultura.php?yyyy=2015&mm=04&dd=16&nav_id=981233 (25.06.2015.)

(8e) <http://www.mycity.rs/O-ljubavi/Sta-se-desava-3.html> (25.06.2015.)

- (9a) <http://newcastle-srbija.team-forum.net/t961p60-turnir> (25.06.2015.)
- (9b) <https://twitter.com/0ki/status/279300938232107008> (25.06.2015.)
- (9c) <http://vw-vhs-mladenovac.forumotion.com/t89p75-sve-moje-bube>
(25.06.2015.)
- (11a) <https://twitter.com/NekaBlaBla/status/625321663719165952>
(30.07.2015.)
- (11b) https://twitter.com/Mr_Simpatican/status/620080444126597120
(30.07.2015.)
- (11c) <https://twitter.com/dijamandis/status/616637610702860288>
(30.07.2015.)
- (11d) https://twitter.com/maybe_too_weird/status/621662986814509057
(30.07.2015.)
- (16b) <http://forum.b92.net/topic/50473-%D0%B0%D1%82p-i-wta-ispiti-ovaj-turniri-u-februarskom-roku/page-28> (27.06.2015.)
- (20) <http://munchies.vice.com/articles/im-your-flight-attendant-and-i-think-youre-all-a-bunch-of-drunks> (08.08.2015.)
- (21) <http://www.vice.com/rs/read/govori-vaa-stjuardesa-mi-slim-da-ste-svi-gomila-pijanaca> (08.08.2015.)
- (24c) <http://www.hellycherry.com/2015/04/publika-je-kriva-za-sve.html>
(25.06.2015.)
- (25a) <https://twitter.com/kratkoimeMie/status/623601397171404800>
(30.07.2015.)
- (25b) <https://twitter.com/najkerice/status/622823559270895616>
(30.07.2015.)
- (26a) <https://twitter.com/finmlad/status/625818260387270656>
(30.07.2015.)
- (26b) <https://twitter.com/jersamlenja/status/623171030853492736>
(30.07.2015.)
- (26e) https://twitter.com/George__Carlin/status/623481434787987456
(30.07.2015.)
- (28a) https://twitter.com/vodeni_deka/status/623526471034929152
(30.07.2015.)
- (28b) https://twitter.com/sve_si_mi_tii/status/623249473666482177
(30.07.2015.)

- (28d) <https://twitter.com/zvacuseSofija/status/634688759435538432>
(22.08.2015.)
- (29a) https://twitter.com/dama_bez_herca/status/623194520935641088
(30.07.2015.)
- (34b) <https://twitter.com/pachuliaz/status/626491303925272577>
(30.07.2015.)
- (35b) http://www.ringeraja.rs/forum/m_932903/mpage_44/printable.htm
(25.06.2015.)
- (36a) <https://twitter.com/Indija2010/status/20236120435>(30.07.2015.)
- (37a) <https://twitter.com/BoleBezKontrole/status/621999421472022528>
(30.07.2015.)
- (37b) https://twitter.com/antarina_/status/461618152632500224
(30.07.2015.)

Literatura

- Ajhenvald 2004: Alexandra Aikhenvald. *Evidentiality*. Oxford: Oxford University Press.
- Alfonzetti 1998: Giovanna Alfonzetti. The conversational dimension in code-switching between Italian and dialect in Sicily. In: *Code-switching in conversation: Language, interaction and identity* (Auer, P. ed.). London/ New York: Routledge, 180-211.
- Bahtin 1981: Mikhail M. Bakhtin. *The Dialogic Imagination: Four Essays*. Austin, TX: University of Austin Press.
- Bahtin 1986: Mikhail M. Bakhtin.. *Speech Genres and Other Late Essays*. Austin, TX: University of Texas Press.
- Buhštaler et al. 2010: Isabelle Buchstaller, John R. Rickford, Elizabeth Closs Traugott, Thomas Wasow, and Arnold Zwicky .The Sociolinguistics of a short-lived innovation: Tracing the development of quotative *all* across real and apparent time. *Language Variation and Change* 22: 1-29.
- Buhštaler 2014: Isabelle Buchstaller. *Quotatives: New Trends and Sociolinguistic Implications*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Gerzić/RSŽ 2012: Borivoj Gerzić. *Rečnik srpskog žargona (i žargonu srodnih reči i izraza)*. Beograd: SA.
- Ivić 1978: Милка Ивић. О српскохрватским реченичним прилозима. *Јужнословенски филолог*. књ. 34, 1-16.

- Karkainen 2003: Elise Kärkkäinen. *Epistemic Stance in English Conversation: A description of its interactional functions, with a focus on I think*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Klark i Gerig 1990: Herbert Clark and Richard Gerrig. Quotations as Demonstrations. *Language*, 66:764–805.
- Kornili 2009: Bert Cornillie. Evidentiality and epistemic modality: On the close relationship between two different categories. In: *Evidentiality in language and cognition: Special Issue of Functions of Language* 16:1 (Ekberg, L. and C. Paradis, eds.). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 44-62.
- Kovačević 2012: Милош Ковачевић. О граматичко-стилистичком термино-систему туђег говора. *Српски језик - студије српске и словенске*. бр. 17, 13-38
- Ošima 2006: David Y. Oshima. *Perspectives in Reported Discourse* (PhD Thesis). Department of Linguistics, Stanford University. Available at: http://www.gsid.nagoya-u.ac.jp/oshima/docs/dissertation_filed_ver.pdf
- Panić Cerovski, Đukanović i Kovačević 2012: Natalija Panić Cerovski, Maja Đukanović i Borko Kovačević. *Novi markeri citiranja u srpskom i slovenačkom jeziku*. У: *Наука и савремени универзитет – Филологија и универзитет* (ур. Бојана Димитријевић). Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 121-131.
- Polovina i Panić Cerovski 2013: Весна Половина и Наталија Панић Церовски. Функције апроксиматора у српском разговорном дискурсу. У: *Српски језик, књижевност, уметност: Традиција и иновације у савременом српском језику*. (књ. 1). (ур. Милош Ковачевић). Крагујевац: ФИЛУМ, 157-168.
- RMS 1990: *Речник српскохрватскога књижевног језика I-VI* (друго фототипско издање). Нови Сад/Загреб: Матица Српска/Матица Хрватска.
- Romejn i Lang 1991: Suzanne Romaine and Deborah Lange. The use of *like* as a marker of reported speech and thought: A case of grammaticalization in progress. *American Speech* 66: 227-279
- Sams 2010: Jessie Sams. Quoting the unspoken: An analysis of quotations in spoken discourse. *Journal of Pragmatics* 42: 3147–3160.
- Seba i Vuton 1998: Mark Sebba and Tony Wootton. We, they and identity: Sequential versus identity related explanation in code-switching. In: *Code-switching in conversation: Language, interaction and identity* (Auer, P. ed.). London/New York: Routledge, 262-286.
- Tanen 1986: Deborah Tannen. Introducing Constructed Dialogue in Greek and American Conversational and Literary Narrative. In: *Direct and Indirect Speech* (Coulmas, F. ed.). Amsterdam: Mouton de Gruyter, 311–332

- Tanen 2007: Deborah Tannen. *Talking Voices* (2nd edition). New York: Cambridge University Press.
- Tanen 2013: Deborah Tannen. The Medium is the Metamessage: Conversational Style in New Media Interaction. In: *Discourse 2.0: Language and New Media* (Tannen, D. and A.M. Trester, eds.). Washington, DC: Georgetown University Press, 99–117
- Trbojević-Milošević 2004: Ivana Trbojević-Milošević. *Modalnost, sud, iskaz: Epistemička modalnost u engleskom i srpskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet.
- Vježbicka 1974: Anna Wierzbicka. The Semantics of Direct and Indirect Discourse. *Papers in Linguistics*, 7: 267–307. (prema Klark i Gerig 1990)

Ana B. Bjelogrić

NEW(ER) QUOTATIVES IN CONTEMPORAY SERBIAN CONVERSATIONAL DISCOURSE

Summary

The paper deals with new(er) forms for introducing reported speech in the conversational discourse of contemporary Serbian – quotatives *biti u fazonu*, *biti iz fazona*, *(biti) fazon*, *biti u stilu* and *(biti) kao*. The quotatives are investigated from the perspective of syntax, semantics, pragmatics, and stylistics, by analyzing examples from a corpus of written, electronic communication. The aim of the research is not only to provide a structural description of the quotatives, but also to explore the communicative situations in which they are used. The paper argues that, much like with their English counterparts, it cannot be clearly delineated whether the content that these forms introduce is outwardly realized, or rather constructed by the current speaker.